

Propagační materiály k I. ročníku Napoleonských her ve Slavkově, které se konaly před 90 lety, 10. září 1933 (z archivu Fr. Kopeckého)

ČESKOSLOVENSKÁ NAPOLEONSKÁ SPOLEČNOST

Bulletin ČSNS

ČÍSLO 97 / ZÁŘÍ 2023

OBSAH

Úvodní slovo předsedy (Jan Blecha)	1
Zprávy ČSNS	1
Napoleonovo německé tažení – podzim 1813 (Jan Blecha)	2
Proměnlivá kariéra maršála Nicolase Soulta (Dušan Uhlíř)	9
Bitva u Drážďan 1813 (Tomáš Řepa)	14
C. k. vozatajstvo v letech 1771–1816: 1. část – vývoj do roku 1792 (Zdeněk Holub)	22
Příběh námořního kapitána (Jaroslav Janůšek)	45

OFSETOVÁ A DIGITÁLNÍ TISKÁRNA

Tuřanka 17
Brno-Slatina
627 00

+420 545 216 490
brko@tiskarna.brko.cz
www.tiskarna.brko.cz

Laurent Gouvion Saint-Cyr (13. května 1764 Toul – 17. března 1830 Hyères), francouzský maršál. Narodil se v rodině kožešů. Od dětských let měl vlohky ke kresbě a rysování. V mládí se zabýval výtvarným i dramatickým uměním. Jako herce jej ale trápila tréma. Zvolil tedy jinou kariéru. Roku 1792 vstoupil do republikánské armády a prokazuje nadání i zde – již v červnu 1794 má hodnost divizního generála a slouží pod generálem Moreauem. Má vynikající vizuální paměť a kartografické znalosti. Po svém návratu z Egypta si nadějněho generála všiml i Bonaparte a získal ho do svých služeb. Saint-Cyrový negativní povahové rysy (egoismus, svěhlavost) ale způsobily, že si jej neoblíbil, spíše naopak. Saint-Cyr dokonce odmítl podepsat petici, aby se první konzul Bonaparte stal císařem a nepřišel ani na jeho korunovaci. Proto nebyl na rozdíl od jiných dlouho jmenován maršálem. Saint-Cyr nebyl u Slavkova, ale účastnil se tažení ve Španělsku a v Rusku. U Polocku v srpnu 1812 přesvědčivě porazil ruského generála Wittgensteina a Napoleon reagoval krátce po bitvě tím, že Saint-Cyra jmenoval konečně maršálem. Z Ruska se novopečený maršál vrátil až v březnu 1813 s podlomeným zdravím. Už v srpnu téhož roku bojoval u Drážďan a Napoleonem svěřené město držel až do listopadu, kdy se musel vzdát pro nedostatek munice. Po návratu Bourbonů přešel Saint-Cyr na stranu Ludvíka XVIII. a během „sta dní“ se k Napoleonovi (na rozdíl od jiných) už nevrátil. Po Waterloo jej král jmenoval ministrem války a pak ministrem námořnictva. Od roku 1819 žil v ústraní a chystal se psát memoáry. Svržení Bourbonů v červenci 1830 se již nedožil. (Na titulní straně Saint-Cyr jako kapitán v roce 1792, Rouget 1835, k článku na s. 14)

ÚVODNÍ SLOVO PŘEDSEDY

Vážené členky a vážení členové Československé napoleonské společnosti, z. s., milí čtenáři.

V předloženém čísle časopisu BULLETIN ČSNS pokračujeme v tématu letošního ročníku, kterým jsou události roku 1813. Základní události druhé poloviny roku 1813 popularizační formou přibližuje článek Napoleonovo německé tažení – podzim 1813, který navazuje na „jarní“ článek z předchozího čísla. Současný pohled na zásadní událost té doby, bitvu u Drážďan, uvádí článek Bitva u Drážďan 1813.

Rovněž přinášíme další témata, například první část pojednání o rakouském vozatajstvu v letech 1771–1792. Tradiční obsahovou součástí jsou Zprávy ČSNS, které, mimo jiné, obsahují pozvánku do kina na nový film Napoleon a připomínají časem prověřený film Soupeři (The Duellists).

Věřím, že si v aktuální nabídce svá témata najdete.

Mgr. Jan Blecha, předseda

ZPRÁVY ČSNS

- Začínající nadějná historička *Izabela Straková* (nar. 1998 v Rokycanech) napsala knihu *Bitva u Znojma*, kterou vydalo nakladatelství Akcent. Její původní záměr byl napsat bakalářskou práci, ale roční úsilí a množství materiálu ji nakonec přimělo vydat publikaci, v níž musí zalistovat každý, kdo chce vědět víc o okolnostech této pozapomenuté bitvy, která vítězně uzavřela Napoleonovo tažení roku 1809.

- Dávno před svým uvedením do kin (dojde k němu 22. listopadu 2023) vzbudil nový film (respektive jeho trailer) *Napoleon* vášnivé polemiky o hranicích mezi historickou realitou a uměleckou fikcí. Nejvíce našim kritikům a obhájčům historické korektnosti asi vadí

štábní službě, nese patrně svůj díl viny na francouzské porážce v poslední bitvě napoleonských válek. Prusové se vrátili a podpořili v závěru bitvy u Waterloo Wellingtonovy pluky oslabené celodenním bojem a přispěli tak k rozhodujícímu vítězství nad Napoleonem.

Bourboni po druhém návratu k moci nechtěli už tolerovat zradu několika maršálů a generálů, kteří za Stodenního císařství přeběhli k Napoleonovi. Nastal čas trestů. Provinilci byli degradováni a čekali na svůj soud. Mnozí emigrovali. Nejhůře pochodil maršál Ney, odsouzený válečným soudem k trestu smrti. Soult se vrátil do svého rodiště na zámek Soultberg, který si dal zbudovat v době někdejší slávy v Saint-Amans, a čekal na svůj trest.

Nicolas Soult, zbaven svého majetku a hodností francouzského paira udělené mu králem Ludvíkem XVIII., byl 12. ledna 1816 odsouzen k vyhnanství z Francie. Odešel do Německa a žil po tři roky většinou v Düsseldorfu na území pruského království. Štěstí ho však neopustilo ani tentokrát. V květnu 1819 byl na přímlovu vévody d'Artois, budoucího krále Karla X., a jeho syna vévody z Angoulému omilostněn, směl se vrátit do Francie a byly mu vráceny dřívější hodnosti a pocty.

Červencová revoluce roku 1830 a nástup nového krále Ludvíka Filipa vrátila Souлта do politiky. Za červencové monarchie nastal nový vzestup starého maršála ve státních úřadech a funkcích. Dne 17. listopadu 1830 se stal ministrem války a za revolučních bouří v Lyonu byl v listopadu 1831 jmenován mimořádným velitelem pro potlačení těchto nepokojů. V letech 1832–1834 vykonával úřad předsedy rady ministrů. V dubnu 1838 byl vyslán do Londýna jako mimořádný velvyslanec při korunovaci mladé královny Viktorie. Orleánské dynastii pak sloužil jako ministr zahraničí v letech 1839–1840 a pak znovu po pádu Adolpha Thierse jako předseda rady ministrů a současně i ministr války od října 1840 do listopadu 1845. Poté ještě fungoval jako ministr bez portfeuille do 15. září 1847, kdy podal z důvodu pokročilého věku demisi. Naplnil tak vrchovatě své politické i společenské ambice. Byl dekorován vysokými řády a vyznamenáními mnoha států Evropy i ze zámoří a ověnčen slávou vojevůdce a politika zemřel 26. listopadu 1851 na svém zámku Soultbergu ve věku 82 let. Jeho morální profil však často vyvolává pochybnosti.

BITVA U DRÁŽĐAN 1813

(Mgr. Bc. Tomáš Řepa, Ph.D.)

Ve dnech 26. a 27. srpna 1813 se odehrála důležitá bitva u Drážďan. Koaliční Česká armáda se 158 tisíci Rakušanů, Rusů a Prusů pod velením knížete Schwarzenberga zaútočila na vojsko francouzského maršála Saint-Cyra, čítající 45 tisíc mužů, zaujímající opevněná postavení v Drážďanech v Sasku. Saint-Cyr se držel, dokud nedostal od Napoleona posily. Napoleon svým příchodem zvýšil stav armády na 120 tisíc mužů, zatímco Schwarzenberg měl k dispozici zhruba 180 tisíc mužů. Napoleon energicky zaútočil z Drážďan a koaliční síly, které přitom ztratily 38 tisíc mužů (včetně všech zajatců), zatlačil zpět. Napoleon přitom ztratil kolem 10 tisíc mužů. Takto spíše stručně popisuje tuto bitvu Encyklopedie válčení. Jaká však byla tehdejší realita na bojišti a co vůbec přivedlo tak obrovské armády ke konfrontaci právě v regionu Saska? Odpovědi na tyto otázky si zaslouží podrobnější rozbor.

Spojenectví Ruska a Švédska během Napoleonova katastrofálního ruského tažení předznamenalo vznik šesté protifrancouzské koalice, do které vstoupily Prusko, Velká Británie, a nakonec i Rakousko. Postupně tedy i všechny jednotlivé země, které byly nuceny vyslat kontingenty na

Veduta Drážďan v bitevní vřavě

ruské tažení, přešly na stranu další protifrancouzské koalice. V létě 1812 byl uzavřen mír Švédska s Velkou Británií, který korunovala spojenecká smlouva z března 1813. V prosinci 1812 se postupující ruská vojska dostala přes hranice do východního Pruska a na polská území a valila se dál na západ. Dalším těžištěm bojů se tak mělo stát Německo.

17. března 1813 vyhlásilo Prusko Francii válku. Maršál Davout v této situaci dostal za úkol konsolidovat situaci v Hamburku, který byl francouzským departementem. Tohoto úkolu se zhostil s nejvyšším nasazením, a i jeho pověst zaučinkovala, začal kromě zklidnění nepokojů formovat nové jednotky. U velení nováčků obzvláště záviselo na kvalitě jejich velitelů, maršál se proto snažil dosazovat do nejdůležitějších funkcí veterány, kterým důvěřoval. Také se vymáhaly rozsáhlé kontribuce, ovšem jen s omezenými výsledky v kraji poškozeném kontinentální blokadou a ekonomickou krizí. Hamburk byl postupně budován v pevnost připravenou vzdorovat velmi dlouhou dobu nepříteli. Celé léto 1813 probíhalo v horečnatém zápalu. Davout se tak jako tak ocitl na vedlejší koleji důležitých vojenských událostí, které se odehrávaly jinde. Spojenci proti Napoleonovi i Davoutovi uplatňovali v tento moment podobnou strategii, tedy neútočit přímo na ně a postupně vyčerpávat francouzské síly.

Napoleon se v Německu sám chopil velení, protože od momentu, co opustil svoji armádu na ústupu z Ruska, byl ve Francii a organizoval vytvoření další mohutné armády. Ta byla velká ovšem

Smrtelné zranění Moreaua

jen svými počty a na papíře a skládala se z nezkušených branců, schopných nižších důstojníků mnoho nezůstalo a nejhorší to bylo s kavalerií, která byla v Rusku téměř celá zničena. To omezené množství jezdců, kterými nyní Napoleon disponoval, bylo navíc složené z nezkušených nováčků. Napoleon i tak ihned dosáhl několika důležitých vítězství a spojenecké armády pozvolna ustupovaly.

Maršál Ney dostal na počátku tohoto tažení pod své velení nově zformovaný 3. sbor nové *Grande Armée*, která postupně vznikala. Opravdu zkušených vojáků však mezi sebou měla pramálo a většinou se jednalo o odvedence. V bitvě u Lützen 2. května 1813 sice dokázala francouzská armáda tuto již šestou protifrancouzskou koalici porazit, ale jasně se ukázaly limity způsobené krvavým tažením do Ruska. Citelný byl hlavně nedostatek lehké jízdy, které pomáhala získávat informace o pohybech nepřítele, případně jej pronásledovala, když byl poražen. Napoleon tak nemohl toto vítězství zužitkovat podle představ a ztráty na francouzské straně byly také značné.

U Budyšína 20. a 21. května 1813 se mohl znovu zopakovat Slavkov a rozdrčení celé spojenecké rusko-pruské armády, avšak Neyovi ten den chyběl smysl pro strategické uvažování, vždy byl spíše energickým velitelem v poli, někdy nebyl schopen vidět dál než na jeden konkrétní úder a další dny nepromýšlel do takové hloubky, v mladším věku se to někdy projevovalo zbrklostí, ve starším občasnou váhavostí. Nic to neubíralo na maršálově statečnosti, ale velet velkým armádním celkům bylo hodně náročné a tento úkol jej někdy přesahoval. Navíc i sám Napoleon už nebyl v tomto období tak brilantním jako v dřívějších dobách, sám kdysi říkal, že Francie nesmí válčit tak často, jinak své vojenské umění naučí i své soupeře. Francie však válčila prakticky neustále už více než 20 let a nepřítel se rychle učil ze svých chyb z dob, kdy francouzským schopnostem ve vedení války v mnoha směrech nestačili.

Karl Friedrich von Langenau převzal velení rakouského dělostřelectva u Drážďan po raněném Václavu Frierenbergerovi, známém i z bitvy u Slavkova

Napoleonův maršál Gouvion Saint-Cyr prokázal u Drážďan své kvality

U Budyšína tak kvůli tomu, že Neyovy jednotky postupovaly váhavě a promeškaly správný okamžik, spojenecká armáda stihla relativně spořádaně ustoupit. Ney se snažil o dobytí jednoho místa pruského úseku obrany a nepřehradil ustupujícím cestu. Po bitvě u Luckau bylo na začátku června podepsáno příměří, které trvalo jen do srpna 1813, šlo o pouhý oddechový čas před dalším tažením. Francouzská armáda přitom byla v ten moment na pochodu k Berlínu a teoreticky se mohl zopakovat rok 1806, obě strany se však domnívaly, že nutně potřebují oddech (u Napoleona šlo zejména o příležitost, jak lépe vycvičit nezkušenou jízdu), a proto uzavřely toto dočasné příměří. I sám Napoleon zpětně tento krok hodnotil jako velkou chybu, protože to byl on, kdo měl v ten moment iniciativu na své straně a umožnil příměřím soupeři znovu načerpat síly.

Francouzská armáda 21. června 1813 utrpěla rozhodující porážku na severu Španělsku v bitvě u Vitorie, což byl konec francouzské vlády ve Španělsku. Císař Napoleon si myslel, že i tak dokáže doplnit svou armádu v Německu a zejména prakticky vyhlazenou kavalerii a bude dál bojovat, že se vlastně po ruském tažení téměř nic nezměnilo. Naopak jeho odpůrcům šlo o společnou koordinaci akcí. Ke smůle Francie se po vypršení příměří na stranu protifrancouzské koalice přidalo 11. srpna 1813 i dosud neutrální Rakousko, a to i přesto, že císařovna Marie Luisa z habsburského rodu, se kterou se Napoleon oženil a která mu porodila následníka trůnu, měla být zárukou, že se tak nestane.

První útok proti císaři učinil 14. srpna 1813, tedy dokonce ještě před oficiálním uplynutím příměří, netrpělivý Blücher, který nikdy neodpustil a nezapomněl potupné porážky z roku 1806 a chtěl je co nejdříve odčinit. 23. srpna 1813 se odehrála velice důležitá bitva u Grossbeeren. Výsledek bitvy v podobě francouzské porážky zabránil maršálu Oudinotovi v obsazení Berlína a ukázal reálné možnosti nových francouzských armád, které sice dokázaly bojovat statečně, ale chybělo jim prakticky vše, co měly napoleonské armády ve vrcholném období. V této bitvě

Umírající Moreau

dokázal pruský generál von Bülow po intenzivním dělostřeleckém souboji obrátit francouzskou armádu na ústup, bitva se rozhodla také při bodákových útocích. Francouzské pěchotě navíc zvlhnuv po celodenním dešti střelný prach v puškách a ta nedokázala čelit razantním útokům Prusů, kteří byli o to odhodlanější, protože Berlín byl nedaleko za jejich zády. Tato francouzská porážka velmi povzbudila celé Prusko.

Maršál Oudinot byl následně vystřídán maršálem Neyem. Napoleonova pozornost však byla již plně soustředěna především proti České armádě knížete Schwarzenberga, taková tedy byla situace předcházející bitvě u Drážďan. Schwarzenberg přitom musel vyvažovat pohled všech zúčastněných vládců a velitelů zúčastněných spojeneckých armád, což s sebou mnohdy neslo nutnost kompromisu. 24. srpna 1813 proběhla schůzka tří koaličních monarchů v Chomutově, kteří rozhodli, že zaútočí nikoliv na Lipsko, ale na hlavní základnu napoleonských sil ve střední Evropě, tedy právě saské Drážďany. Ty měly přitom být obsazeny pouze zhruba 30 tisíci mužů maršála Saint-Cyra (cca tři pěší divize a jízdní sbor), přičemž Napoleon sám měl být plně zaměstnán bojem s Blücherovou Slezskou armádou. Napoleon si byl naopak dobře vědom, že právě Česká armáda je hlavní spojeneckou silou. Když se dozvěděl, že spojenecká vojska vpadla do Saska, pohotově stáhl jednotky ze Slezska a Lužice a rychle se přiblížil k Drážďanům. Nepřítel se přitom k saské metropoli blížil jen velmi zvolna a Napoleon dostal čas se připravit. 26. srpna ráno, kdy

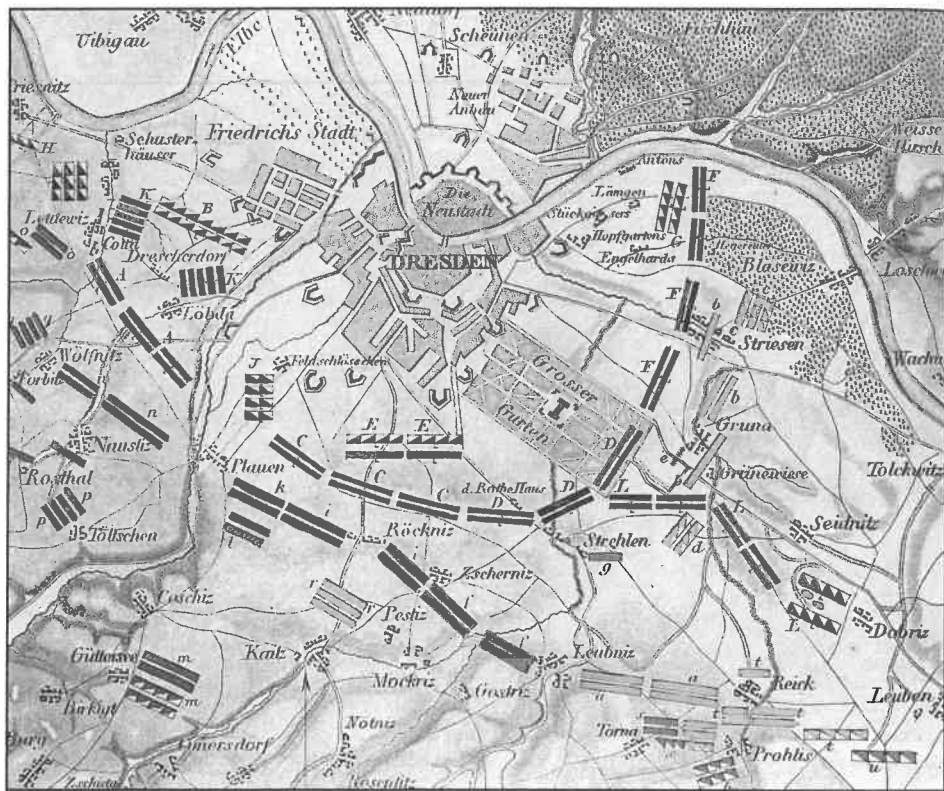
Generál Moreau

Česká armáda zaútočila na Drážďany, jim mohl Napoleon nejdříve čelit jen zhruba se 70 tisíci mužů.

Došlo i k několikahodinovému dělostřeleckému souboji, kde se Francouzi opřeli o Marcoliniho redutu na severním břehu Labe. Ještě během dopoledne 26. srpna však Napoleonově armádě dorazily další posily, včetně císařské gardy a dalších divizí. Napoleon s gardou přitom za posledních 72 hodin urazil vzdálenost 130 km a jeho osobní přítomnost na bojišti výrazně zaúčinkovala i na zatím stále se pouze bránící jednotky. Vzájemný poměr se tak začal vyrovnávat. Česká armáda přitom útočila z pěti směrů a utrpěla těžké ztráty, které postihly zejména rakouské pluky (například i plzeňský 35. pluk). Přesto spojenecký útok na město pokračoval. Večer úderem šesté hodiny navíc vyrazily do protiútoky prapory Napoleonovy mladé gardy a jejich odhodlaný nápor na některé spojenecké pozice byl okamžitě znát. Napoleon přitom získal navečer zpět vše, co koalice během celého dne dokázala za značných ztrát dobýt.

V noci na 27. srpna zůstalo spojenecké vojsko v poli v nepříliš vlnném a deštivém počasí. Druhého dne ráno se opět rozpoutala krvavá řež. Výsledky pro spojení však byly ještě horší než předchozího dne. Spojenečtí vojáci byli již velmi vyčerpaní, pokus o ovládnutí Drážďan ztroskotat. Napoleonská armáda navíc přešla do protiútoky na pravé i levé křídlo koaličních armád už kolem šesté ráno. Teprve v průběhu 27. srpna přitom získali spojenci ověřené zprávy o tom, co již stejně tušili, že čelí Napoleonovi s jeho hlavními silami. Podle známého strategického plánu spojenců se přitom měla armáda, která bude napadena přímo Napoleonem, vyhnout generální bitvě a naopak ostatní koaliční armády měl přejít do útoku proti Napoleonovým maršálům. Kníže Schwarzenberg tak udělal přesně to, co udělat měl – nařídil ústup své armády do Čech, aby se vyhnul rozhodující bitvě v přímé konfrontaci se soustředěnými silami císaře Napoleona. Kolem třetí hodiny odpolední děla kolem Drážďan pozvolna umkla a postup francouzských kolon se zastavil. Napoleon dobyl skvělé taktické vítězství v bitvě, v níž se střetlo kolem 120 tisíc jeho vojáků se zhruba 180 tisíci vojáků koalice. Neoddiskutovatelně tak porazil v této dvoudenní bitvě o třetinu silnějšího protivníka. Sám Napoleon však už v tento moment tušil, že nešlo o vítězství úplné na základě úspěšně dokončeného obchvatu spojeneckých sil. Strategické vítězství se tak Napoleonovi v bitvě u Drážďan získat nepodařilo.

Na tomto místě se hodí i připomenout, že v průběhu bitvy u Drážďan 27. srpna na výšině Räcknitzhöhe uprostřed rozhovoru s konsternovaným carem roztržila francouzská dělová koule

Situační schéma bitvy u Drážďan 27. srpna 1813

obě nohy jednomu z ve své době největších rivalů Napoleona Bonaparta. Šlo o Jeana-Victora Moreaua, jehož před smrtí nezachránila ani amputace obou nohou. Vše mělo hořký nádech ironie osudu, protože přes své nejslavnější vítězství nad Rakušany v bitvě u Hohenlinden roku 1800 byl Moreau jako jeden z nejproslulejších generálů revolučních armád a přesvědčený republikán po zinscenovaném procesu odsouzen Prvním konzulem Napoleonem roku 1804 do vyhnanství. Poté žil ve Spojených státech amerických, na pozvání cara k účasti v boji proti Napoleonovi (kterého nepřestal pokládat za velké neštěstí pro Francii) se však nakonec rozhodl roku 1813 vrátit do Evropy a zapojit se do bojů. Toto rozhodnutí se mu stalo osudným, paradoxně to byl právě Moreau v roli generálního adjutanta vojska Alexandra I., který spojence odrazil od útoku na Drážďany. Mezi Francouzi pak vznikla legenda, že Moreaua dostihla smrt v okamžiku, kdy pozvedl zbraň proti své vlasti.

Porážka spojenců u Drážďan nebyla fatální a neznamenala zhroucení strategického plánu spojenců, což mělo mít pro Napoleona nepříjemné následky v krátkodobém i dlouhodobém časovém horizontu. Jestliže Česká armáda unikla u Drážďan úplné porážce, nebyla to především zásluha

jejího velení, ale i důsledek toho, že větší část Napoleonovy armády tvořili nezkušení a sotva vyčvičení nováčci a vojáci ze zemí ovládaných Francií, z nichž mnozí čekali jen na příležitost k dezerci, nebo přímo přecházeli na stranu spojenců. Napoleonská armáda byla obdobně vyčerpaná jako poražená Česká armáda. Nevelké území Saska, kde byly hlavní Napoleonovy síly, bylo dokonale vyjedeno a zpuštěno. Francouzský císař tak nemohl očekávat, že by toto oslabené vojsko bylo schopno obklíčit a zničit mnohem početnější Českou armádu přes veškeré její potíže. Jediným francouzským sborem, jemuž se podařilo výrazně zatlačit na pravé křídlo České armády, ustupující od Drážďan, byl sbor generála Vandamma. To však skončilo katastrofou u Přestanova a Chlumce, což je však již jiný příběh.

Historik Švankmajer shrnul důsledky bitvy u Drážďan velmi trefně, když popisuje, že plán na zničení a obklíčení České armády předpokládal, že u Drážďan podlehe spojenecké vojsko rozkladu a nebude schopno dalšího odporu. Nebyl to reálný předpoklad. Schwarzenbergova armáda sice byla poražena, ale ne zničena. K chaosu a panickému útoku do Čech nedošlo. Jednotlivé části armády si zachovaly schopnost plnit rozkazy armádního velení a čelit francouzským útokům. Napoleonské armádní sbory, které měly obklíčit Českou armádu v Krušných horách, postupovaly pomalu a nedosáhly významnějších úspěchů. Za sebe ještě dodám, že výjimečná strategická rozhodnost u Napoleona, která jej charakterizovala po celý život, přecházela na sklonku jeho vojenské kariéry až k neschopnosti vidět výrazné limity svých armád a požadovat po vojácích něco, čeho už nebyli schopni dosáhnout. Armáda roku 1813 neměla nic společného s tou, se kterou bojoval u Slavkova. Tehdy šlo o elitní vojenskou sílu té doby, to se o velké části nasazených jednotek napoleonské armády roku 1813 již prohlásit skutečně nedalo. I výsledky tomu pak také odpovídaly. Napoleon byl schopen spojenecké velitele překvapovat a porážet, ne je však zničit a ukončit tím celé tažení ve svůj prospěch. To je ve zkratce také příběh Napoleonova vítězství u Drážďan v srpnu 1813, které poté naposledy epizodně přivedlo francouzské vojáky během napoleonských válek na území českých zemí.

LITERATURA

- BLATNÝ, Richard: Napoleonská encyklopedie. Praha 1995.
 BOUHLER, Filip: Napoleon. Praha 1994.
 CASTELOT, André: Napoleon Bonaparte. Praha 1998.
 DEMORY, Jean-Claude: Les maréchaux d'empire. Paříž 2008.
 DUBY, GEORGE: Dějiny Francie od počátků po současnost. Praha 2003.
 HAYTHORNTHWAITE, Philip J.: Napoleonovi vojevůdci 1809–1815. Praha 2007.
 HOLMES, Richard: Napoleonské války. Brno 2008.
 KOLEKTIV AUTORŮ: Encyklopedie válčení. Praha 2016.
 KOVAŘÍK, Jiří: Napoleonova tažení III. Proti všem: Smolensk – Borodino – Berezina – Lützen – Budyšin – Drážďany. Třebíč 2004.
 MANFRED, Al'bert Zacharovič. Napoleon Bonaparte. Moskva 1972.
 STEIN, Otto: Die strategische Bedeutung der Schlacht bei Dresden. Berlín 1911.
 ŠVANKMAJER, Milan: Čechy na sklonku napoleonských válek: 1810–1815. Praha 2004.
 WINTR, Stanislav: Napoleon proti monarchům a vojevůdcům. Cheb 2005.